

AKADEMIK ZVONIMIR DEVIDÉ

Poštovani gospodine predsjedniče Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, poštovane dame i gospodo, poštovane kolegice i kolege.

Dozvolite mi da u par riječi ukratko iznesem nekoliko biografskih podataka o akademiku Zvonimiru Devidéu, a potom bih ukazao na njegovu ulogu u području mikroskopije, s posebnim osvrtom na uvođenjem elektronske mikroskopije u nas.

Akademik Zvonimir Devidé rodio se u Svetom Lenartu v Slovenskih Goricah 6. kolovoza 1921. godine. Njegov otac bio je rođeni Zagrepčan, a majka rođena Osječanka. Kako je njegov otac bio veliki zaljubljenik u Sloveniju, posebno u slovenske Alpe, otišao je u Sveti Lenart gdje je otvorio apoteku te su se tamo rodili akademik Zvonimir Devidé i njegov stariji brat. Akademik Devidé osnovnu školu pohađa u rodnom mjestu, a gimnaziju u Mariboru. Po završetku gimnazije upisuje studij biologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, ali zbog ratnih prilika odlazi u Beč, gdje na Univerzitetu upisuje studije biologije, fizike i kemije. Ova široka naobrazba u području prirodoslovlja bitno će utjecati na cjelokupnu njegovu buduću djelatnost. Po završetku studija u Beču, kraće vrijeme radi na ta mošnjem fakultetu, da bi se 1948. god. vratio u Zagreb. Tu počinje raditi kao asistent u Botaničkom vrtu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na Biološkom odsjeku tog fakulteta radit će sve do umirovljenja. O tomu radu će detaljno govoriti gospođa profesorica Dražena Papeš, a ja bih se posebno osvrnuo na njegov rad i doprinose na širokom području brojnih mikroskopskih tehnika.

Kao što sam već spomenuo, njegovo široko prirodoslovno obrazovanje omogućilo mu je vrlo dobro poznavanje brojnih mikroskopskih meto-

da i njihove primjene u gotovo sva prirodoslovna područja. Već kao mladi asistent napisao u poznatom priručniku Bogdana Varićaka „Mikroskop“ posebno poglavlje o novim vrstama instrumenata i metodama u mikroskopiji.

Moje je osobno mišljenje, da iako je akademik Zvonimir Devidé bio pravi zaljubljenik u cjelokupni mikrosvijet, da je još više je bio zaokupljen mikroskopima kao posebnim i za njega čudesnim instrumentima. Optika i brojni optički instrumenti bili su njegova cjeloživotna ljubav. Dozvolite mi da ispričam jednu zgodu iz njegovih mlađih dana, koja dobro ilustrira ranije rečeno moje mišljenje. Njegova supruga, akademikinja Vanda Kochansky-Devidé, htjela mu je pokazati neki mikroskopski preparat. Akademik Devidé došavši do mikroskopa rekao je „Ovaj mikroskop nije dobro centriran“, našto mu je njegova supruga, poznatim mirnim glasom odgovorila: „Zvonko, nisam ti htjela pokazati mikroskop nego preparat“. Ta zgodu najbolje pokazuje negov odnos prema mikroskopima. On jednostavno nije mogao podnijeti da bilo koji optički instrument ne bude savršeno justiran i do maksimuma prilagođen korištenoj metodi. U tomu je bio dosljedan do kraja života.

Važan datum za mikroskopiju kod nas je 1953. godina. Tada je akademik Mladen Paić stjecajem okolnosti kupio za Fizički odjel na Institutu „Ruđer Bošković“, elektronski mikroskop firme Trüb & Täuber, švicarske proizvodnje. Kako taj instrument niti nakon godinu dana nije proradio – bilo zbog nezainteresiranosti fizičara ili zbog skromnih tehničkih mogućnosti, ili nesavršenosti u izradi tog instrumenta, tadašnji ravnatelj Instituta „Ruđer Bošković“ akademik Ivan Supek predložio je tada mladom asistentu Zvonimiru Devidéu, da pokuša pokrenuti taj instrument, što je ovaj i prihvatio. Dobro je procijenio da za to treba imati dobrog i marljivog suradnika, te je pozvao na Institut mladu i već tada vrlo uspješnu asistenticu Mercedes Wrischer s Prirodoslovno-matematičkog fakulteta. Akademik Zvonimir Devidé brinuo se da elektronski mikroskop tehnički što bolje radi, a profesorica Mercedes Wrischer je svojom upornošću, marljivošću i točnošću uspjela uskoro dobiti prve korisne i upotrebe rezultate. Tako je nastao na Institutu „Ruđer Bošković“ naš prvi elektronsko-mikroskopski

laboratorij i prvi u ondašnjoj državi. Kako je funkcionirao taj laboratorij, pokušao bih ilustrirati s još jednom zgodom. Jednom prigodom došla je na Institut „Ruđer Bošković“ majka akademika Zvonimira Devidéa. Vidjevši čime joj se sin bavi kratko je izjavila: „No, ovo je prava igračka za mog Zvonka“. Taj mikroskop je stvarno bio izuzetno zahtjevan. U njegovo održavanje trebalo je uložiti ne sate već dane i tjedne mukotrpnog rada. No unatoč svim poteškoćama uskoro su postali vidljivi i prvi rezultati ovog laboratorija. Već 1956. te naredne 1957. godine iz tiska izlaze prvi radovi iz koloidne kemije u kojima se koristi elektronska mikroskopija.

U to vrijeme nisu još postojale zadovoljavajuće metode za istraživanje biološkog tkiva, one se tek počinju razvijati. Akademik Devidé u tomu aktivno sudjeluje i 1960. godine objavljuje prve značajne metodičke radove u prestižnim svjetskim časopisima. Iste godine iz tog laboratorija pojavljuju se i prvi radovi u kojima se koriste ultratanki prerezi bioloških tkiva. Međutim kako su godine prolazile i konstruirani su novi sve savršeniji elektronski mikroskopi, postojeći elektronski mikroskop, na veliku žalost akademika Devidéa, nije više niti izdaleka zadovoljavao potrebe suvremenog istraživanja.

Ponovno stjecajem okolnosti, 1965. godine kupljena su tri vrhunska elektronska mikroskopa, te je (po tada važećem republičkom ključu) jedan od njih došao u Zagreb. U to vrijeme jedino je laboratorij akademika Devidéa bio kadrovski, a donekle i opremljenošću sposoban prihvatiti takav instrument. U vrlo kratkom vremenu laboratorij akademika Devidéa postao je vodeći u elektronskoj mikroskopiji u ondašnjoj državi, a uskoro i među vodećim u Europi, te se tada već počela spominjati „Zagrebačka škola elektronske mikroskopije“. Dovoljno je spomenuti da su se još dugi niz godina u tom laboratoriju školovali elektronski mikroskopičari iz gotovo svih prirodoslovnih područja za ondašnju državu i susjedne zemlje. Ovaj ugled zadržao je laboratorij dugo vremena i po odlasku akademika Zvonimira Devidéa u mirovinu, kada vodstvo laboratorija preuzima profesorica Mercedes Wrischer.

I dozvolite mi da na samom kraju izlaganja spomenem još jednu značajnu djelatnost akademika Zvonimira Devidéa u organizaciji novih

strukovnih društava i njihovo ućlanjenje u europske i svjetske udruge. Osnovao je samostalno Hrvatsko biološko društvo, slijednika nekadašnje Biološke sekcije Hrvatskoga prirodoslovnog društva. Unutar Hrvatskoga prirodoslovnog društva osnovao je Sekciju za elektronsku mikroskopiju, koju je nakon nekoliko godina osamostalio u Hrvatsko društvo za elektronsku mikroskopiju, koje danas djeluje kao Hrvatsko mikroskopijsko društvo. Također je osnovao i Hrvatsko društvo za biljnu fiziologiju – danas Hrvatsko društvo za biljnu biologiju. Također je bio sasvim pri kraju s organizacijom Odbora za bilinstvo HAZU-u, ali unatoč velikoj želji, taj posao nažalost nije stigao dovršiti.